

ORVUD

AUTOR **DENNIS KELLY**

INGLISE KEELEST TÕLKINUD **JIM ASHILEVI**

Esitusõigusi vahendab Eesti Teatri Agentuur.

Kavalehe koostasid Maria Aksiim ja Elo Kaalep.
Kujundus Katre Rohumaa ja Unt/Tammik. Kujunduses on kasutatud lavastuse plakatipilti, fotode autor Siim Vahur.
Paber: sisu 100g Pergraphica Rough Natural (Igepa),
kaaned 300g Keaykolour Chili Pepper

OSADES

LAVASTAJA **MARKUS H. ILVES**

KUNSTNIK **ANKE LEEN LEDDA MIKK**

HELIKUJUNDAJA **ARBO MARAN**

VALGUSKUNSTNIK **EMIL KALLAS**

ETENDUSE JUHT **JOHANNA LIIV**

HELEN **EVELIN VÕIGEMAST**

DANNY **ALO KÕRVE**

LIAM **JAN EHRENBURG**

SHANE **JOHANNES KÜBAR VÕI
KAIT KALJURAND**

**Esiendus 25. aprillil 2026 Väikeses saalis
Etendus on kahes vaatuses.**

DENNIS KELLY

(s. 1970)

Foto Franck Caste / ABACAPRESS.COM / Scanpix Baltics

Dennis Kelly on Suurbritannia tele-, filmi- ja näitekirjanik. Tema näidend „DNA“ on jõudnud Suurbritannia gümnaasistide tasemetestide kirjanduse hulka, mistõttu paistab kursisolek Dennis Kelly loominguga olevat tänapäeval lausa inglise kirjanduse hea tundmise eelduseks. Tema kirjutatud telesarjadest on pälvunud tähelepanu „Pulling“, „Utopia“ ja „The Third Day“. Dennis Kelly on võitnud Tony auhinna libreto eest muusikalile „Matilda“, mille aluseks on Roald Dahli samanimeline raamat.

Kelly kasvas üles viielapselises iiri peres ja lisaks kodusele katoliiklikule kasvatusel õppis ta kuni 16-aastaseks saamiseni ka katoliiklikus koolis. Siis jättis ta kooli pooleli ja asus tööle – alguses turul, hiljem supermarketis. Töö kõrvalt avastas Kelly enda jaoks teatri, liitudes kohaliku näiteringiga. Oma elu tollel ajal on ta kirjeldanud kui teatri nimel elamist. Intervjuus The Telegraphile naljatab Kelly: „Mu töö oli nii igav, et ma elasin selle ühe päeva nimel, kui ma sain minna etenudusi vaatama. Ja tüdrukuid lantima.“¹

¹ Dennis Kelly tsitaadid pärinevad intervjuudest The Guardianile (Costa, M. 12.09.2013. *Dennis Kelly: "I thought that drinking was all I had to offer"*) ja Dickson, A. 25.08.2009. *Playwright Dennis Kelly: "I like to feel fear"*) ja The Telegraphile (Sierz, A. 27.07.2005. *In pursuit of monsters*).

Kahekümnendates eluaastates võitles Kelly alkoholismiga. „Ma jõin alati palju: mulle tundus, et see on ainus asi, mida mul on inimestele pakkuda,“ kirjeldab Kelly ennast The Guardianile. On mainimisväärne, et alates 2001. aastast on ta karsklane.

Kirjutama hakkas Dennis Kelly alles kolmekümnendates. Aastal 2003 lõpetas ta Londoni Ülikooli Goldsmithi kolledži draama ja teatrikunsti erialal ning kirjutas samal ajal ka oma esimese näitemängu „Debris“. Näitekirjanikuks saamise juures on Kelly rõhutanud ühe küllatki juhusliku sündmuse rolli – kohtumist pubis näitleja ja kirjaniku Sharon Horganiga. Kuigi nad olid tuttavad juba varemgi, mainis Kelly tol korral Horganile, et on kirjutanud valmis ühe näidendi. Järgmisel hommikul helistas Horgan Kellyle plaaniga tükk päriselt lavastusena välja tuua. Kelly on öelnud, et ilma selle kohtumiseta poleks temast suure tõenäosusega kunagi näitekirjanikku saanud. Lisaks oli Kellyle eeskujuks ka Horgani töövõime ja -eetika.

Kirjutamine on Dennis Kelly jaoks peaaegu et püha. Ta toonitab, et kirjutada ei tohiks mitte raha pärast, vaid ainult omaenda tõdede rääkimiseks. Selles valguses muutub mõistetavaks ka tema väide: „Palju olulisem poliitilisest seisukohavõtust on iseendale truuks jäämine. See kõlab väga hipilikult, aga sa pead kirjutama seda, millesse sa usud. Kui sa tahad kirjutada inimsuhetest, siis kirjuta, ära kirjuta näidendit Süüriast, sest näidendi Süüriast peab kirjutama see inimene, kes sellest päriselt hoolib.“

Dennis Kelly looming tegeleb samaaegselt suurte ühiskondlike teemade ja keeruliste inimsuhetega. Nõnda ka näidendid „Armastus ja raha“ või „Gorge Mastromase rituaalne tapmine“, mida on mõlemat varem Linnateatris lavastatud, vastavalt aastatel 2014 ja 2019.

ORVUD

(2009)

Dennis Kelly näidendiloo on erakordselt süge. „Ma ausalt ka ei püüa meelega võikaid asju kirjutada,“ kinnitab Kelly. „Mulle meeldib teatrisse sukelduda, tunda hirmu, tugevaid emotsioone. Võib-olla on see omane loomadele – me peame teadma, mis meile haiget teeb,“ arendab Kelly mõtet. Ent tunnistab samas: „See pole päris põhjendus, eks ole?“

Ka „Orvud“ on raske lugu. Kelly selgitab Andrew Dicksonile *The Guardian*ist, et mõte selle kirjutamisest algas ühestainsast kujutluspildist – üks verest nõrguv tegelane seisab uksele ja teised kaks söövad viisakalt õhtusööki. Edasi tähendas kirjutamine Kelly jaoks juba tegelemist küsimusega, kes need tegelased on ja mis nendega toimub.

„Orbude“ tegelaste mõistmiseks ei pea olema inglane. Sellegipoolest tasub tunnistada, et nii mitmedki ühiskondlikud valupunktid, millele näidend rõhub, on iseloomulikud just eeskätt Suurbritanniale. Kui näiteks immigratsiooni- või abordiküsimus on tekitanud kõneainet Eestiski, siis valge töölisklassi võõrandumine ühiskonnast või terariistadega sooritatud vägivald (*knife-crime*), mida toob esile Kellyt intervjuueerinud Dickson, on just Suurbritannias tõsine probleem. Inglismaal ja Walesis oli ühe aasta jooksul 53 000 ainuüksi terariistadega sooritatud süütegu, võrdlu-

seks: Eestis oli 2025. aastal kõiki vägivallakuritegusid kokku 6718. Vägivallakuritegude arv 1000 elaniku kohta Suurbritannias oli eelmisel aastal hinnanguliselt 68, Eestis on see arv 4,9.²

Lisaks nendele ühiskondlikele murepunktidele reedab Dickson, et „Orvud“ kannab endas ka „kaja Abu Ghraibist ja pantvangidest Iraagis.“ Võib väita, et 2004. aastal, kui USA sõjaväe kuriteod Abu Ghraibi sõjaväevanglas ilmsiks tulid, šokeeris avalikkust kõige enam just tõsiasi, et nende sooritajaks olid liitlasväed, ameeriklaste jaoks nende enda sõjavägi. Oleme harjunud, et füüsilist ja vaimset vägivalda, alandamist, tapmist ning vägistamisi panevad toime „kurjaks pooleks“ tembeldatud vastased. Kui aga selgub, et sama jõhkrad võivad olla ka inimõigusi austava riigi kodanikud, paneb see jalgealuse kõikuma. „[See on] Ühendriikidele suurem löök, kui 11. september 2001. Ainult et seda lööki ei andnud mitte terroristid, vaid ameeriklased ise,“ kommenteeris tollal juhtumit Vatikani peapiiskop Giovanni LaJolo.

Suurte sümbolite käsitlemine on Dennis Kellyle omane. Põnevaid arutelusid saab tekkida ka sellest, milliste sümbolitele viitab lisaks otsesele tähendusele näidendi pealkiri „Orvud“.

² Suurbritannia vägivallastatistika pärineb parlamendi avaldatud uuringust (Allen, G & Wong, H. 28.10.2025. *Knife crime statistics England and Wales*. <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn04304/>) ja veebilehelt crimedata.co.uk/england. Eesti statistika Justiits- ja Digiministeriumi avaldatud lehelt <https://www.justdigi.ee/kuritegevus2025/vagivallakuriteod/>.

Markus H. Ilves

Jan Ehrenberg

Alo Kõrve ja Markus H. Ilves

Evelin Võigemast

Alo Kõrve

RADIKAALSE AGRESSIIVSUSE KUJUNEMINE – PSÜHHOLOOGILINE VAADE

REFEREERITUD **RANDY BORUMI** RAAMATUST
„PSYCHOLOGY OF TERRORISM“, 2004.

Lõuna-Florida Ülikooli professor Randy Borum uurib raamatus „Psychology of Terrorism“ („Terrorismi psühholoogia“), millised tingimused võivad esile kutsuda radikaliseerumist ja terrorismi ilminguid. Borum märgib, et teatud isiklikud läbielamised paistavad radikaliseerunud inimeste seas olevat üsna levinud.

Radikaliseerumine võib alguse saada juba väga noores eas. Kui laps kogeb või näeb pealt vägivalda ja ebaõiglust ning tal puuduvad stabiilsed vanemlikud eeskujud, on tõenäoline, et tema moraalne otsustusvõime ei saa loomulikult teel välja areneda. Laps tunneb ebatavalises keskkonnas lootusetust ja isoleeritust ega suuda sageli oma emotsioonidega toime tulla. Selle tagajärjel õpib ta inimesi umbusaldama, arenevad välja agressiivsed kaitsemehhanismid, hirm üksinduse ja hülgamise ees ning võivad tekkida ka kinnisideed surmast, vägivaldast või hävingust.

Traumeerivad läbielamised ei pruugi olla seotud vaid lähedastega ega piirduda lapsepõlves kogetuga. Ka laiemad sotsiaalmajanduslikud tingimused ja hilisemad elukogemused mängivad suurt rolli. Kui inimene või inimgrupp tunneb end sotsiaalselt tõrjutuna ja teiste ühiskonnaliikmetega võrreldes ebavõrdsena, võib kujuneda välja taju oma olukorra lootusetusest. Niisuguse taju kuhjumine võib samuti esile kutsuda agressiivsust.

Vägivaldseid reaktsioone võimendab n-ö sotsiaalne kognitsioon. Sotsiaalse kognitsiooni teooria seisneb idees, et inimene suhestub end ümbritseva keskkonnaga vastavalt oma tõlgendusele sellest keskkonnast. See tähendab, et inimesed loovad välisest (nt sotsiaalselt) keskkonnast oma peas kujutluspildi. Just see pilt – mitte niivõrd objektiivne reaalsus – määrab inimese käitumise. Kui psüühika on mõjutatud traumeerivatest kogemustest, on tõenäoline, et ka oma poliitilist ja sotsiaalset keskkonda tõlgendatakse vaenulikumana ja agressiivsemana, kui see tegelikult on.

Traumeeriv lapsepõlv ja elukeskkond võivad küll inimese moraalset taju kahjustada, kuid enamasti omandatakse sotsialiseerumise käigus siiski teadmised selle kohta, missugune käitumine on ühiskonnas aktsepteeritud ja missugune mitte. Moraalsete standardite eiramine toob enamasti kaasa kaasinimeste hukkamõistu.

Kui inimese isiklik moraalikoodeks ühiskonnas levinust erineb, püüab ta meelerahu tagamiseks enamasti leida oma käitumisele põhjendusi.

Radikaliseerunud isikute puhul vajab sageli põhjendamist vägivaldtegevuste sooritamine.

Üheks agressiivse käitumise õigustamise viisiks on oma ohvri dehumaniseerimine. Julmalt on lihtsam käituda inimesega, kelle suhtes ei tunta empaatiat ja keda peetakse olemuslikult halvaks või ebainimlikuks. Ohvri inimlike omaduste eitamine blokeerib moraalsed kõhklused. Seetõttu võib radikaliseerunud inimene võrrelda oma vaenlast või ohvrit ebameeldiva loomaga, deemoniga vmt-ga.

Lisaks ohvri olemusele mõistetakse sageli hukka ka tema tegevus. Agressiooni põhjendamiseks rõhutatase, et ohver on ise käitunud provotseerivalt, ebaõiglaselt ja kättemaksu väärivalt.

MANIPULEERIV KÄITUMINE

REFEREERITUD **KONSTANTIN LUKINI** ARTIKLIST
„SIGNS OF MANIPULATIVE BEHAVIOR”, 2022.

Kui mõtleme sõnale „manipulaator“, kerkib sageli silme ette pilt ülimalt intelligentsest inimesest, kes kavalate meetodite abil kaasinimeste mõtteid ja käitumist mõjuatab ning selle abil oma tahtmist saavutab.

Kui manipulatsiooni tagamaid aga põhjalikumalt uurida, tuleb välja, et sageli võib manipuleeriva käitumise põhjuseks olla hoopis hirm, meeleheide ja nurkasurutuse tunne – mitte niivõrd pahatahtlik soov oma mõjuvõimu nautida.

Manipuleerivat käitumist on uurinud näiteks psühholoogiaprofessor ja kliiniline psühholoog Konstantin Lukin. Lukin toob välja, et meeleheitest tingitud manipulatsioon on sageli instinktiivne või õpitud toimetulekumehhanism, mida kasutatakse turvatunde ja armastuse saamiseks.

Manipuleeriva suhtlemisviisi tekkimisel on mitmeid põhjuseid. Näiteks võib manipuleerivalt käituma hakata laps, kes on emotsionaalselt ja füüsiliselt unarusse jäetud. Lisaks võib manipulatsiooni põhjustada hirm hülgamise ees või tunne, et elu üle puudub kontroll.

MORAALNE DILEMMA

Moraalne dilemma on olukord, kus inimene peab valima kahe variandi vahel, mille puhul ei paista olevat võimalik rakendada „õige“ ja „vale“ kategooriaid – tuleb valida kahest halvast vähem halb. Mõlema variandi kasuks või kahjuks otsustamisel võtab inimene moraalse vastutuse ja tema otsusel on kaalukad tagajärjed.

NÄIDE 1. Ettevõtte juht saab teada, et tema firma teeb koostööd teise ettevõttega, kus esinevad tõsised inimõiguste rikkumised. Koostööst loobumine tähendaks esimesele firmale pankrotti ja sadade inimeste koondamist. Koostööga jätkamine tähendaks aga inimsusevastaste kuritegude soodustamist. Kuidas peaks firmajuht käituma?

NÄIDE 2. Arst on olukorras, kus tal on kolm raskelt haiget patsienti. Intensiivravi kohti on vaid kaks. Kaks patsienti on noored inimesed ning nende edukas paranemine on väga tõenäoline – juhul kui neile võimaldatakse intensiivravi. Kolmas patsient on eakas ning tema paranemine on isegi intensiivpalatis kahtluse all. Kes peaksid saama palatikoha?

NÄIDE 3. Lapsevanem saab teada, et tema laps on varastanud õpetajalt raha. Õpetajal on majanduslikult keeruline toime tulla. Lapsel on ka varem käitumisega probleeme olnud. Kui lapsevanem õpetajale teataks, visatakse laps koolist välja. Õpetaja usub, et kaotas raha ise ära. Kuidas peaks lapsevanem käituma?

EESTI LASTEKODUDEST

REFEREERITUD SOTSIAALKINDLUSTUSAMETI
ARTIKLIST „MIDA VAJAB ASENDUSHOOLDUSELE
JÕUDNUD NOOR?“, 2025 JA ERR-I ARTIKLIST
„EESTI LASTEKODUD ON LAPSI TÄIS“, 2024.

Eestis kasvab 800 last pere- ja asenduskodus – vana nimetusega lastekodus. Seal elab laps täiskasvanuks saamiseni või nii kaua, kuni olukord tema sünniperes paraneb. Laste eest hoolitsevad perekodus perevanemad ja asenduskodus kordamööda kasvatajad.

Ligi pooled pere- või asenduskodus elavatest lastest on 7-14-aastased.

Kõige vähem on 0–6-aastaseid lapsi – 15%.

15–18-aastaseid lapsi on 35%.

Sotsiaalkindlustusameti nõunik Anu Järvepera tõdeb, et enamasti lahutatakse laps oma sünniperest seetõttu, et lapsevanematel on probleemid vaimse tervisega või erinevate sõltuvustega. Paljud lapsed seisavad silmitsi ka vägivallla või hooletussejätmisega.

Tallinna lastekodu juhataja Meelis Kuke sõnul ei ole Tallinna lastekodus laste arv aastatega vähenenud – pigem on olnud vajadus n-ö avada uusi peresid. Paraku on mõju avaldanud ka Venemaa sõda Ukraina vastu – Eestis elab nüüd ka Ukraina peresid, kelle lapsed võivad samuti asendusperet vajada.

Eesti Punase Risti Muraste lastevärvajapaik Muraste mõisas, u 1920. Eesti Rahva Muuseum

Sageli seostub sõnaga „lastekodu“ kujutelm n-ö kolhoosi tüüpi asutusest, kus kümned lapsed elavad kehvades tingimustes tihedalt koos.

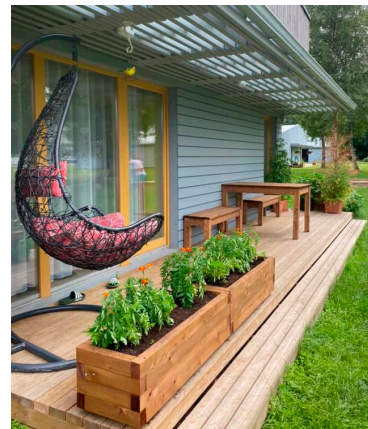
Tänapäeval on lastekodu enamasti kaasaegse välimusega majake või korter, kus ühes peres elab korraga kõige rohkem kuus last. Kui asendusperet vajavad ühe pere lapsed, saavad nad koos elada. Lastel on sageli oma tuba ja nende eest hoolitsevad perevanemad või kasvatajad.

Tallinna lastekodu kasvandik Jana (nimi muudetud):

„Seal olid kõrged aknad ja lapsed seisis nende all ja ootasid mind. Mul oli raske, olin pisarais. Ma ju ei teadnud, mis mind ees ootab. Aga me saime tuttavaks, esmapilgul tundusid kõik sõbralikud.“

Isegi kui sünnipere on lapsele ohtlik ja ebaturvaline, on sealt lahkumine ja uue pere liikmeks saamine keeruline.

Last peab uue keskkonna ja perega rahulikult harjutama, uut elukorraldust tuleb talle ausalt selgitada, lapsele peab andma aega ja võimalust info läbitunnetaamiseks ja oma mõtete väljendamiseks.

Tallinna lastekodu, 2022

Tallinna lastekodu perevanem Marje (nimi muudetud):

„Ei saa öelda, et omavahel võõrad lapsed hakkavad nagu õed ja vennad koos elama, nad on siiski võõrad. Aga muidu on lapsed nagu lapsed ikka, kõigil oma väiksed vigurid küljes.“

Sageli on asenduskodusse jõudnud lapsed hädasõpsudega. Mõni klass võib olla lausa vahele jäänud, sest lapsed ei ole vanematelt saanud piisavalt tuge; ette on tulnud ka olukordi, kus laps on elanud tänaval. Tihti valmistab muret suhtlemine, distsipliin ja

oma emotsioonidega toimetulemine – on lapsi, kellega tekivad lahtised konfliktid, mõni tõmbub aga hoopis endasse.

Jana: „Enamik tüdrukuid olid väga normaalsed, mõnega hoian siia maani sidet. Teine osa ... need olid traumeeritud lapsed, seepärast nad olidki sellised. Metsikud. Aga poisid olid tüdrukutega vägivaldsed, ahistavad. Raske oli.“

Asendusperes kasvava lapse jaoks on turvalise ja usaldusväärse täiskasvanu kohalolu hädavajalik. Laps vajab kedagi, kes on olemas, kuulab, aitab tundeid mõista ja reguleerida, õpetab looma ja hoidma suhteid. Oluline on ka isiklik eeskuju ja eluks vajalike praktiliste oskuste õpetamine. Liigne kontroll ja autoritaarsus enamasti ei tööta, peab lähenema kindlalt, kuid lapse seisundi ja isikuga arvestavalt.

Marje: „Nad kohe tahavad näha, kas sa oma tunnetes oled lõpuni aus. Kui mingi jama on korda saadetud, siis istume kambakesi koos ja vaatame seda tegu, mis siis tegelikult juhtus.“

Kui inimene peab terve lapsepõlve tajuma, et ta on maailmas üksi ja ei saa osa tingimusteta armastusest, jätab see psüühikasse kustumatu jälje. Kui tema kõrval on aga keegi, kes pakub tuge, kuulab, hoolib, on lihtsalt olemas, on sellel elumuutev mõju.

Tallinna lastekodu, 2022

TÖÖRÜHM

LAVASTUSJUHT **Mart Saar**

TEHNIKAJUHT **Villu Jõgi**

ETENDUSTEENISTUSE JUHT **Marti Tärn**

DEKORATSIOONID **Pärtel Tall, Helen Elbrecht, Madis Karbe, Roman Kuznetsov, Eva-Leena Mikson, Joosep Miikael Niitvägi, Grete Saluste, Rene Vernik**

KOSTÜÜMID **Moonika Lausvee, Jaana Leib, Evi Lidenburg, Airiin Saar, Tiina Uibo, Sirje Kiil, Deevy Pukk**

HELI **Karl Erik Laas, Aleksandra Koel-Tsupsman, Tom Tristan Kidron, Rudolf Paul Korp, Arbo Maran, Indrek Tiisel**

VALGUS **Emil Kallas, Fredi Karu, Chris Kirsimäe, Kris-Kervin Mölder, Margus Sepman, Elerin Tõnne**

VIDEO **Tom Tristan Kidron**

REKVISIIT **Terje Kessel-Otsa, Margus Mänd, Liisa Tetsmann, Johanna-Elisabeth Täрно**

GRIMM **Anu Konze, Heldi Aun-Trepp, Enda Karimõisa, Annifrid Muda, Marika Paesalu**

RIIETAJAD JA KOSTÜÜMIDE HOOLDAJAD

Anneli Körvel, Maris Mihašova,

Küllli Pavelson, Pauline Ööpik, Eha Vetevoog

LAVA **Jasper Roost, Ilmar Aru, Taavet Borovkov, Marek Ivanov, Rein Jurna, Jaak Kaljurand, Jaan Kaljurand, Janek Koldekivi, Jarko Rahnel, Ando Tammsaar, Joosep Elias Tani, Ingvar Uski**

TEATRI PEANÄITEJUHT **Uku Uusberg**

TEATRI DIREKTOR **Mihkel Kübar**

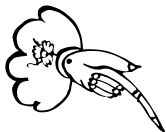
TALLINNA LINNATEATRI TOETAJAD JA KOOSTÖÖPARTNERID

**Tallinna Kultuuri- ja Spordiamet
Kultuuriministeerium
Eesti Kultuurkapital**

HOOAJA PEATOETAJA **Utilitas**

SUURTOETAJAD **Espak, Nordecon,
Premia Tallinna Külkhoone, SYNLAB**

TOETAJAD **ABC Motors, Advokaadibüroo COBALT,
BABÉ, Dr. Hauschka, Fazer Eesti, Igepa, Marmiton,
Medicum, MyFitness, Pariisi Vesi, Paulig,
OÜ Pro Beauté, Reval Kondiiter, Ühisteenused**

LEIDA RAMMO LINNATEATRI FOND

**Eesti Rahvuskultuuri Fondi juures tegutseva
Leida Rammo Linnateatri fondi eesmärgiks on
toetada Tallinna Linnateatrit ning tunnustada
teatri loomingulist kollektiivi.**

ANNETUSI SAAB TEHA:

Saaja: Sihtasutus Eesti Rahvuskultuuri Fond

Pank: EE672200221001101347 SWEDBANK

Selgitus: Annetus Leida Rammo Linnateatri fondi

Tallinna Linnateater

Lai 23, Tallinn 10133

linnateater.ee

facebook.com/linnateater

instagram.com/linnateater

